

АНАЛІЗ СТРАТЕГІЧНИХ ПРІОРИТЕТІВ РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКИХ МІСТ

© 2017 ЯРОШЕНКО І. В., СЕМИГУЛІНА І. Б.

УДК 332.14

Ярошенко І. В., Семигуліна І. Б.

Аналіз стратегічних пріоритетів розвитку європейських міст

Країнами Європейського Союзу напрацьований багатий досвід у питаннях розробки та проведення збалансованої соціально-економічної і регіональної політики. Розвитку регіонів та окремих територій і міст в цих країнах приділено особливу увагу, оскільки цей напрямок має одну з найбільших можливостей щодо створення синергетичного ефекту за рахунок зменшення нерівності регіонального (територіального) розвитку та результативного використання наявного потенціалу і, як наслідок, забезпечує зростання добробуту громадян територій, зниження соціально-політичної напруги в суспільстві, створення нових робочих місць і підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки в цілому. Інтеграція України в сучасне світове співтовариство передбачає розробку та реалізацію ефективної регіональної політики, яка проводиться на основі комплексного та раціонального використання всіх ресурсів багатоцільового призначення і залежить від комплексної оцінки наявного соціально-економічного потенціалу країни в цілому та її регіонів, виявлення джерел і масштабів розвитку, визначення та оцінку перспективних варіантів соціально-економічного розвитку країни та окремих територій на основі раціонального розміщення продуктивних сил з урахуванням спеціалізації та індивідуальних особливостей. В умовах впровадження реформи децентралізації влади в Україні відповідальність органів місцевої влади по забезпеченню результативного управління за багатьма сферами життєдіяльності на місцях стає все більшою. Сталій та ефективний економічний розвиток територій є запорукою високого рівня якості життя населення у всіх його вимірах. Водночас необхідним є повне усвідомлення головних проблем громад, міст і шляхів їх вирішення у контексті глобальних трендів розвитку територій, зокрема міст у світі.

Ключові слова: соціально-економічний розвиток, європейські міста, пріоритети розвитку, регіон, територія, громада.

Рис.: 3. **Бібл.:** 23.

Ярошенко Ігор Васильович – кандидат економічних наук, завідувач відділу макроекономічної політики та регіонального розвитку, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пров. Інженерний, 1а, 2 пов., Харків, 61166, Україна)

E-mail: iyaroshenko@i.ua

Семигуліна Ірина Борисівна – молодший науковий співробітник відділу макроекономічної політики та регіонального розвитку, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пров. Інженерний, 1а, 2 пов., Харків, 61166, Україна)

УДК 332.14

UDC 332.14

Ярошенко И. В., Семигулина И. Б. Анализ стратегических приоритетов развития европейских городов

Страны Европейского Союза нарабатывают богатый опыт в вопросах разработки и проведения сбалансированной социально-экономической и региональной политики. Развитию регионов и отдельных территорий и городов в этих странах уделяется особенное внимание, поскольку это направление имеет одну из наибольших возможностей по созданию синергетического эффекта за счет уменьшения неравномерности регионального (территориального) развития и результативного использования существующего потенциала и, как следствие, обеспечивает рост благосостояния граждан территорий, снижение социально-политической напряженности в обществе, создание новых рабочих мест и повышение уровня конкурентоспособности национальной экономики в целом. Интеграция Украины в современное мировое сообщество предусматривает разработку и реализацию эффективной региональной политики, которая проводится на основе комплексного и рационального использования всех ресурсов многоцелевого назначения, и зависит от комплексной оценки существующего социально-экономического потенциала страны в целом и ее регионов, выявления источников и масштабов развития, определение и оценку перспективных вариантов социально-экономического развития страны и отдельных территорий на основе рационального размещения продуктивных сил с учетом специализации и индивидуальных особенностей. В условиях внедрения реформы децентрализации власти в Украине ответственность органов местной власти по обеспечению результативного управления по многим сферам жизнедеятельности на местах становится все большей. Устойчивое и эффективное экономическое развитие территорий является залогом высокого уровня качества жизни населения во всех его измерениях. Вместе с тем необходимым является полное понимание главных проблем общин, го-

Yaroshenko I. V., Semigulina I. B. The Analysis of Strategic Priorities for the Development of European Cities

Countries of the European Union have gained rich experience in developing and implementing a balanced socio-economic and regional policy. The development of regions and individual territories and cities in these countries is given special attention, since this direction provides one of the greatest opportunities to create a synergetic effect by reducing the unevenness of regional (territorial) development and the effective use of existing potential and, as a result, ensures the welfare of citizens of the territories, decrease of socio-political tension in the society, creation of new jobs and increase of competitiveness of the national economy as a whole. The integration of Ukraine into the modern world community envisages development and implementation of an effective regional policy in view of integrated and rational use of all multipurpose resources and depends on a comprehensive evaluation of the existing social and economic potential of the country as a whole and its regions. Also it involves identification of sources and scales of development, definition and assessment of long-term options for socio-economic development of the country and individual territories based on the rational allocation of productive forces with consideration to specialization and individual characteristics. In the context of introducing the reform of power decentralization in Ukraine, the responsibility of local authorities for ensuring effective management in many areas of life is becoming ever greater. Sustainable and efficient economic development of territories is a guarantee of a high level of the population life quality in all its aspects. At the same time, it is necessary to fully understand the main problems of communities, cities and ways to solve them in the context of global trends in the development of territories, in particular cities.

Keywords: social and economic development, European cities, development priorities, region, territory, community.

родов и путей их решения в контексте глобальных трендов развития территорий, в частности городов в мире.

Ключевые слова: социально-экономическое развитие, европейские города, приоритеты развития, регион, территория, община.

Рис.: 3. Библ.: 23.

Ярошенко Игорь Васильевич – кандидат экономических наук, заведующий отделом макроэкономической политики и регионального развития, Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины (пер. Инженерный, 1а, 2 эт., Харьков, 61166, Украина)

E-mail: iyaroshenko@i.ua

Семигулина Ирина Борисовна – младший научный сотрудник отдела макроэкономической политики и регионального развития, Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины (пер. Инженерный, 1а, 2 эт., Харьков, 61166, Украина)

Вступ. Країнами Європейського Союзу напрацьований багатий досвід у питаннях розробки та проведення збалансованої соціально-економічної та регіональної політики. Розвитку регіонів та окремих територій і міст у цих країнах приділяється особлива увага, оскільки цей напрямок має одну з найбільших можливостей щодо створення синергетичного ефекту за рахунок зменшення нерівності регіонального (територіального) розвитку та результативного використання наявного потенціалу, а отже, забезпечує зростання добробуту громадян територій, зниження соціально-політичної напруги в суспільстві, створення нових робочих місць і підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки в цілому.

Інтеграція України в сучасне світове співтовариство передбачає розробку та реалізацію ефективної регіональної політики, яка проводиться на основі комплексного та раціонального використання всіх ресурсів багатозалежного призначення і залежить від комплексної оцінки наявного соціально-економічного потенціалу країни в цілому та її регіонів, виявлення джерел і масштабів розвитку, визначення та оцінки перспективних варіантів соціально-економічного розвитку країни й окремих територій на основі раціонального розміщення продуктивних сил із урахуванням спеціалізації та індивідуальних особливостей.

В умовах впровадження реформи децентралізації влади в Україні відповідальність органів місцевої влади по забезпеченню результативного управління за багатьма сферами життєдіяльності на місцях стає все більшою. Сталий та ефективний економічний розвиток територій є запорукою високого рівня якості життя населення у всіх його вимірах. Водночас необхідним є повне усвідомлення головних проблем громад, міст і шляхів їх вирішення у контексті глобальних трендів розвитку територій, зокрема міст у світі. Запровадження стратегічного мислення на всіх рівнях виконавчої влади, особливо на рівні окремих міст і громад, має забезпечити досягнення рівня економічного розвитку і добробуту населення, визначених стратегіями регіонів, окремих територій і міст.

Вивченню проблем ефективності управління соціально-економічним розвитком територій, регіонів України та країн світу присвячені роботи багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців і практиків, серед яких необхідно виді-

Fig.: 3. Bibl.: 23.

Yaroshenko Igor V. – Candidate of Sciences (Economics), Head of, Department of Macroeconomic Policy and Regional Development, Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (2 floor 1a Inzhenernyi Ln., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: iyaroshenko@i.ua

Semigulina Irina B. – Junior Researcher, Department of Macroeconomic Policy and Regional Development, Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (2 floor 1a Inzhenernyi Ln., Kharkiv, 61166, Ukraine)

лити: Долішнього М. І., Варналія З. С., Данилишина Б. М., Кизима М. О., Мокія А. І., Лібанової Е. М., Романюка С. А., Куйбіди В. С., Ткачука А. Ф., Ганущака Ю. І., Кузнецова О. В. та інших відомих фахівців [1–12].

Зважаючи на важливість, складність і взаємозалежність з цілим колом інших соціально-економічних процесів, вирішення проблем децентралізації в управлінні соціально-економічним розвитком регіонів і окремих територій і міст постійно залишається в полі зору дослідників і практиків світу, що надалі визначає перспективність і актуальність вивчення визначеної тематики.

Мета статті: аналіз стратегічних пріоритетів розвитку європейських міст в майбутньому.

Завдання статті: провести аналіз стратегічних цілей розвитку країн ЄС і їх міст, оцінку потенціалу європейських міст. Дослідити пріоритети розвитку міст країн ЄС в майбутньому.

Основні результати. На початку ХХІ ст. населення в світі перевищило 7 млрд осіб, частка міського населення вперше за історію склала більше 50 %, а у 2025 р. ця частка очікується на рівні 60 %, при цьому рівень урбанізації в розвинених країнах становитиме 80 % [13].

Одним із найбільш урбанізованих континентів світу є Європа, де на сьогодні більше двох третин її населення проживає в містах, і ця частка продовжує зростати [14], та створюється 85 % ВВП Європейського Союзу [15]. Саме тому розвиток європейських міст буде визначати майбутній економічний, соціальний і територіальний розвиток всього ЄС.

Шляхи розвитку міст майбутнього в ЄС розглядаються в контексті досягнення загальноєвропейських стратегічних цілей, визначених Стратегією Європа – 2020 [16], а саме:

- у сфері зайнятості – досягнення цільового індикатора 75 % населення у віці 20–64 років, які є працездатними;
- у сфері досліджень і розробок та інновацій – розмір витрат у цій сфері на рівні 3 % від загального ВВП країн ЄС;
- у сфері енергії та зміни клімату – викиди парникових газів є нижчими на 20 %, ніж їх рівень у 1990 р., 20 % енергії генерується відновлюваль-

ними джерелами енергії; забезпечення підвищення енергоефективності на 20 %;

- у сфері освіти – частка учнів, що завчасно покинули школу, повинна складати не більше 10 %, щонайменше 40 % молодого покоління (у віці від 30–34 років) повинні мати вищу освіту (закінчений третій рівень);
- у сфері бідності та соціального відчуження – чисельність європейців, що житимуть нижче за національну межу бідності, повинна бути знижена на 25 % або на 20 млн осіб.

Завдяки високій щільності населення в містах зосереджено значний потенціал креативності й інновацій, енергозбереження, екологічності, соціокультурного різноманіття тощо, тому саме фактична взаємодія цих елементів міста є драйвером європейського розвитку (рис. 1) [16].

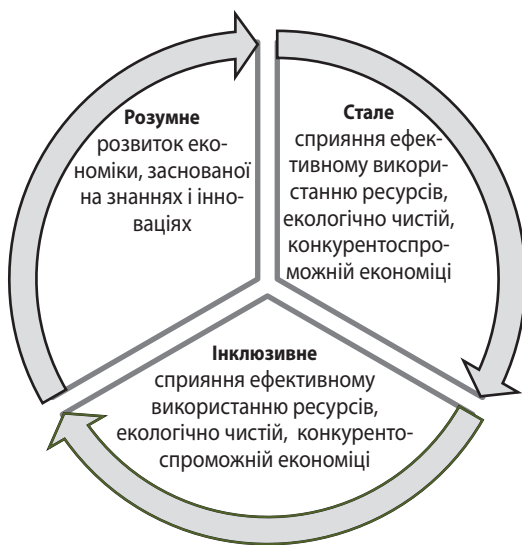

Рис. 1. Драйвери європейського розвитку міст

Джерело: сформовано авторами на основі [16]

Однак на сучасному етапі європейським містам притаманні низка проблемних питань, які формують значні виклики для сталого розвитку, але при цьому можуть перетворитися на їх потенціал у майбутньому.

Так, до загроз розвитку європейських міст майбутнього виокремлюють такі [14]:

1. Демографічні зміни: старіння населення, скорочення кількості міст та інтенсивності процесів урбанізації.
2. Зростання міст і поширення поселень із низькою щільністю населення, що обумовлює дороге та неякісне надання комунальних послуг, напружене використання природних ресурсів, недостатній розвиток громадського транспорту, збільшення кількості заторів.
3. Мінливі тенденції в економічному зростанні: міста, особливо в Центральній і Східній Європі, а також старі індустріальні в Західній Європі стикаються із серйозною загрозою економічної стагнації або навіть спаду.
4. Ослаблення зв'язку між економічним зростанням, зайнятістю та соціальним прогресом, що підштов-

хнули велику частку населення до некваліфікованої праці та до сектора послуг із низькими рівнем заробітної плати та кількістю робочих місць.

5. Зростання нерівності в доходах і поглиблення бідності, що викликає погані житлові умови, низьку якість освіти, безробіття і труднощі, або неспроможність доступу до певних послуг (охорони здоров'я, транспорту, ІКТ).
6. Соціальна поляризація і наростаюча сегрегація.
7. Просторові процеси сегрегації, що роблять більш важким для країн із низьким доходом або для маргінальних груп пошук гідного житла за доступними цінами.
8. Розвиток закритих субкультур із принципово ворожим ставленням до основної частини суспільства.
9. Зростання напруження в міських екосистемах, що загрожує біорізноманіттю, підвищує ризики повенів і дефіциту води.

Розглядаються такі можливості розвитку для європейських міст майбутнього [складено за 14]:

1. Процвітаючі та динамічні малі та середні міста можуть грати важливу роль у благополуччі не тільки власних жителів, але і оточуючого їх сільського населення. Вони мають важливе значення для запобігання депопуляції сільських районів і сприяють збалансованому розвитку територій.
2. Багатовекторність розвитку європейських міст обумовлює можливість їх різноманіття для забезпечення конкурентоспроможності в глобальній економіці на основі ключових компетентностей і ресурсів та за соціальної участі і підтримки інновацій.
3. Створення інклюзивної економіки, в якій економічне зростання не слід прирівнювати до збільшення числа робочих місць, а головним завданням є забезпечення гідного життя для тих, хто залишився за межами ринку праці, та залучення їх до участі в житті суспільства.
4. Стале європейське місто повинно мати привабливі відкриті громадські місця і сприяти сталій, інклюзивній та здоровій мобільності. Мультиmodalні системи громадського транспорту та подорожі без автомобіля повинні стати більш привабливими.
5. Боротьба з територіальною відчуженістю і енергетичною бідністю, поліпшення житлових умов.
6. Цілісний підхід до питань охорони навколишнього середовища та розвитку енергетики, які будуть прийнятні, оскільки багато компонентів природної екосистеми переплітаються з інтересами соціальної, економічної, культурної та політичної міської системи в унікальній манері.

Відповідно до консенсусу з ключових принципів майбутнього європейського урбаністичного та територіального розвитку міста будуть:

- базуватися на збалансованому економічному зростанні та територіальній організації діяльності з поліцентричною міською структурою;
- спиратися на сильні муніципальні регіони в інших міських районах, які можуть забезпечити гарний доступ до послуг;

- характеризуватися компактною структурою розселення з обмеженнями міської забудови;
- користуватися високим рівнем якості і захисту навколишнього середовища як у містах, так і навколо них.

На сьогодні у країнах ЄС сформувалося взаємоузгоджене загальне визначення міста майбутнього, що функціонує за рахунок взаємозалежних елементів (рис. 2) [14].

Сучасні підходи до бачення міст майбутнього у країнах ЄС об'єднують три ключові концепції «розумного», «зеленого» і «інклюзивного» міста [17], перша з яких наразі є домінуючою, а інші вважаються її складовими (рис. 3).

Активізація розвитку розумних міст Європи обумовила необхідність кількісної оцінки їх розумності. Так, найбільш авторитетним є рейтинг Віденського технічного університету (TUWIEN), який з 2007 р. проводить моніторинг розумних міст. В основі оцінки полягає модель європейського розумного міста (European Smart City Model), що спирається на такі складові, як: розумна економіка, розумні люди, розумне управління, розумна мобільність, розумне довкілля, розумне життя, за яким визначається усереднений показник розумності [18]. У 2015 р. було проведено оцінку 90 крупних європейських міст, на основі якої визначено, що 46 з них можуть вважатися розумними (усередне-

ні значення є позитивними), тоді як решта мають негативні значення усередненого показника.

Рейтинг лідерів серед великих «розумних» міст ЄС у 2015 р. (складено за даними [19]): Стокгольм (Швеція) – 1 місце; Копенгаген (Данія) – 2; Гетеборг (Швеція) – 3; Амстердам (Нідерланди) – 4; Гельсінкі (Фінляндія) – 5; Орхус (Данія) – 6; Мальме (Швеція) – 7; Франкфурт-на-Майні (Німеччина) – 8; Гаага (Нідерланди) – 9; Штутгарт (Німеччина) – 10.

Рейтинг аутсайдерів серед великих «розумних» міст ЄС у 2015 р. (складено за даними [19]): Генуя (Італія) – 81 місце; Таллін (Естонія) – 82; Рига (Латвія) – 83; Тімішоара (Румунія) – 84; Барі (Італія) – 85; Варна (Болгарія) – 86; Пловдив (Болгарія) – 87; Салоніки (Греція) – 88; Неаполь (Італія) – 89; Палермо (Італія) – 90.

Основи прогнозування розвитку більшості європейських міст майбутнього закладені в ініціативі Європейського інноваційного партнерства розумних міст і громад (The European Innovation Partnership on Smart Cities and Communities (EIP-SCC)), яка об'єднує міста, промисловості та громадян і сприяє поліпшенню міського життя за рахунок більш стійких інтегрованих рішень [20]. Це включає в себе прикладні інновації, поліпшення планування, більш широкий партисипативний підхід,

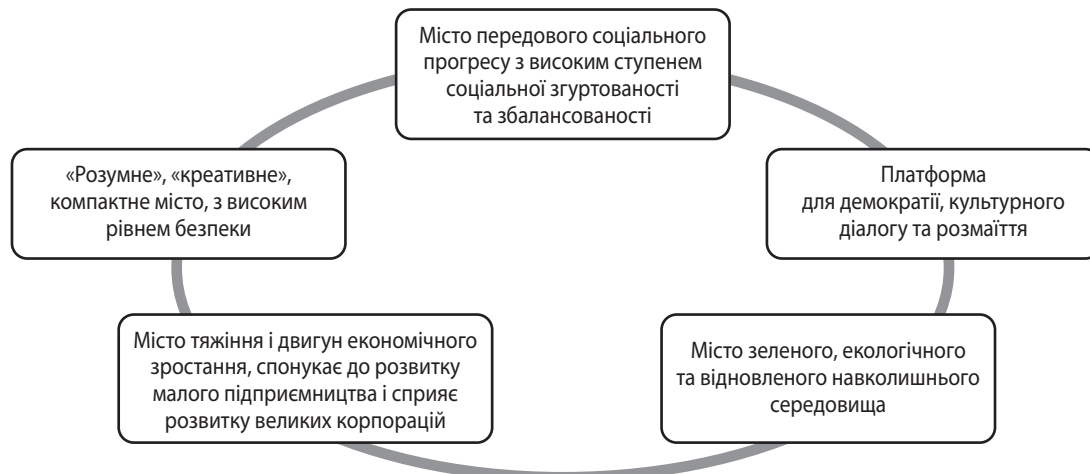

Рис. 2. Елементи взаємоузгодженого загального визначення міста майбутнього у країнах ЄС

Джерело: сформовано авторами на основі [14]

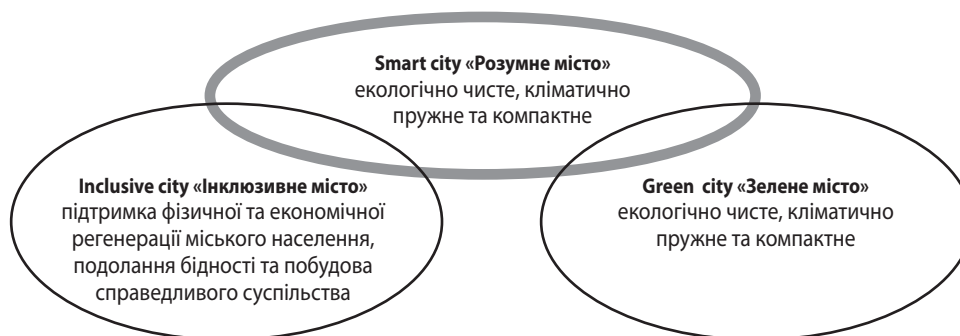

Рис. 3. Концепції європейського міста майбутнього

Джерело: сформовано авторами на основі [17]

високу енергоефективність, кращі транспортні рішення, розумне використання інформаційних і комунікаційних технологій (ІКТ) тощо. EIP-SCC прагне істотно прискорити в комерційних масштабах розгортання інтелектуальних міських рішень, які об'єднують різні технології – від енергетики і транспорту до інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ).

Стратегічний план прискорення трансформації європейських міст у «розумні» (EIP-SCC) включає 3 ключові стратегічні пріоритети та 23 операційні цілі (складено за даними [21, 22]):

1. Стратегічний пріоритет – Стала міська мобільність передбачає істотні зміни в транспортних системах Європи, а також в мобільній поведінці населення та підприємств у міських районах, що передбачає 6 операційних цілей (покращене управління колективним міським транспортом; електрифікацію громадського транспорту; ефективну міську логістику; інтелектуалізацію систем міського транспорту; сприяння сталому і комплексному плануванню мобільності та використанню екологічно чистих транспортних засобів).
2. Стратегічний пріоритет – Поліпшення будівель і розвиток районів – скорочення споживання енергії, впливу на навколишнє середовище та викидів вуглекислого газу, поєднує конкурентні галузі для створення робочих місць і зростання і в той же час забезпечує суспільний і соціальний розвиток і добробут громадян, що передбачає 6 операційних цілей (розробку інструментів, які підтримують інтеграцію наявних і нових будівель, і аудиту для наявних, а також нових будівель і районів, викидів CO₂, використання енергії, газу, води тощо; реконструкцію зеленої мережі міських районів для підвищення їх енергоефективності та розгортання нових районів і будівель з нульовим використанням енергії; розробку та впровадження розумних матеріалів і рішень для освітлення, опалення, охолодження та електричних систем, інфраструктури електротранспорту; розвиток і налагодження енергетичного менеджменту міста та системи торгівлі енергією).
3. Стратегічний пріоритет – Інтегрована інфраструктура міста – підключення об'єктів інфраструктури з метою підвищення ефективності та сталості розвитку міст, що передбачає 11 операційних цілей (скорочення витрат на споживання енергії і технічне обслуговування; об'єднання і управління декількома джерелами даних і забезпечення їх взаємодії; синергію між розумними енергомережами і інфраструктурою широкосмугового зв'язку; інтегровану розумну енергомережу та розгортання систем мобільних ІКТ керування транспортними потоками; використання в режимі реального часу мультимодальної інформації для поліпшення якості обслуговування клієнтів; вирішення проблем заторів і паркування; ефективне використання тепла й економію енергії; підключення ключових джерел інформації з системами моніторингу міста (датчики, люди) до

інфраструктури міста для забезпечення життєво важливих потреб (транспорт, енергетика, вода та зв'язок).

Активна імплементація засад розвитку розумних міст у Європі сприяла створенню спеціального ринкового середовища для реалізації ініціативи EIP-SCC, яке має сприяти [15]:

- поліпшенню якості життя європейських громадян;
- підвищенню конкурентоспроможності промисловості та інноваційності малих та середніх підприємств в Європі;
- підвищенню конкурентоспроможності самих міст, які мають стати найкращим середовищем для життя;
- обміну знаннями для запобігання повторення помилок;
- досягненню загальноєвропейських енергетичних та кліматичних цілей;
- підтримці пошуку партнерів для досягнення соціальної, екологічної та економічної сталості розвитку європейських міст.

Загалом ринкове середовище для реалізації ініціативи EIP-SCC являє собою широке коло партнерів і проектів, а також інших джерел для прискорення перетворення європейських міст у розумні. Наразі в окремих країнах ЄС розробляються і реалізуються проекти форсайт-розвитку міст майбутнього.

Так, окремі розумні рішення для форсайт-розвитку європейських міст (складено за даними [15; 23]) являють собою:

у сфері транспорту:

- смарт-план розвитку велотранспорту (впроваджується в Копенгагені, Парижі, Лондоні), ключовими елементами є обмін велотранспортом, соціальні датчики, електричні велосипеди, смарт-карти, а отже, очікуваний результат скорочення викидів CO₂, забезпечення здорового способу життя;
- інтегровані мультимодальні перевезення (Копенгаген, Лондон, Гельсінкі, Глазго, Гамбург, Таллінн, Мілан, Дублін, Любляна) з такими ключовими елементами: смарт-квитки, мультимодальні подорожі, розширена інформація для туристів, як наслідок – зменшення заторів, збільшення кількості громадського транспорту, розширення транспортної мережі;
- інтелектуальна система транспортних потоків (Барселона, Ейндховен), ключовими елементами є: інтелектуальний механізм маршрутизації, сенсорні датчики, сучасні системи моніторингу, очікуваний результат – скорочення кількості поїздок і їх часу, розширення транспортних потоків;

у сфері технології будівництва:

- смарт-технології будівництва та менеджменту (реалізуються в Амстердамі, Гельсінкі, Бремені) з упровадженням таких ключових елементів, як розумні й екологічно чисті технології будівництва, демонстранти, смарт-пробки, світловипромінюючі діоди (LED), сенсорні датчики, клімат-контроль

приміщень, з очікуваним результатом зниження споживання енергії, скорочення викидів CO₂, обізнаності енергоспоживачів;

- смарт-освітлення міста (Барселона, Мілан) з упровадженням інтелектуальних систем вуличного освітлення, сенсорних датчиків, централізованого моніторингу, світлодіодних ламп для досягнення зниження споживання енергії, CO₂, підвищення рівня безпеки;
- будівництво нових будинків із нульовим рівнем енергоспоживання (Амстердам, Ліон, Хельсінгборг), із використанням інтелектуальних систем балансування енергетичного попиту, рекуперації тепла стічних вод, використанням сонячних панелей, як результат – забезпечення зниження енергоспоживання, виробництво сталого тепла, поширення місцевих поновлюваних джерел енергії для залишкового попиту;

у сфері управління:

- інтелектуальні та відкриті платформи надання послуг (Амстердам, Барселона, Гельсінкі, Дублін Копенгаген, Мальме) з такими ключовими елементами, як відкриті сервіси, відкриті дані, інтегровані транспортні рішення, смарт-квитки, мобільні додатки, очікуваним результатом є збільшення робочих місць, економічне зростання;
- поодинокі точки доступу до державних послуг (Барселона, Манчестер) з елементами впровадження електронного уряду, єдиного вікна для державних послуг, урядового інтернет-порталу, що значно зменшить час надання муніципальних послуг;
- місцеві інтегровані ініціативи стійкості (Амстердам, Барселона, Кельн), ключовими елементами є місцеве інтелектуальне управління, моніторинг і зворотний зв'язок з користувачами, самоорганізація, місцева координація, очікуваним результатом є розвиток демократії, забезпечення інклюзивності.

Загалом, база проектів розвитку розумних міст нараді налічує більше 30 проектів та є відкритою для доповнення і залучення до участі нових партнерів.

Висновки:

1. Особливістю урбанізаційних процесів у Європі є скорочення обробляючих виробництв у межах міста й орієнтація переважно на сферу послуг.
2. Аналіз стратегій розвитку європейських міст дозволяє визначити широке коло стратегічних пріоритетів розвитку міста та потребує концентрації зусиль.
3. Світова практика доводить, що найбільше переваг надає місту зосередженість на інноваціях і креативності, які створюють нові напрямки економіки та конкурентні переваги міста як привабливого для життя, розвитку, інновацій, інвестицій, туризму тощо.
4. В цілому реалізація концептуальних підходів формування «розумного міста» сприяє розвитку інновацій, економіки, людини, спрямовує інтелектуальний потенціал у такі напрямки, як:

- якість життя громадян (високоякісна медицина, соціальні послуги тощо).
- економічний розвиток (створення сприятливих умов для бізнесу за рахунок впровадження електронних сервісів);
- публічне управління (підвищення якості державних послуг за рахунок систем електронного уряду);
- населення (сучасні освітні технології, які дають можливість доступу до знань для всіх громадян);
- середовище проживання (впровадження сучасних технологій енергозбереження, енергоефективності, охорони навколишнього середовища тощо);
- мобільність (інтелектуальні транспортні системи).

ЛІТЕРАТУРА

1. Долішній М. І. Регіональна політика на рубежі ХХ–ХХІ століть: нові пріоритети. Київ: Наукова думка, 2006. 514 с.
2. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: монографія/за ред. З. С. Варналія. Київ: НІСД, 2007. 820 с.
3. Долішній М., Злупко С., Писаренко С. Регіональна політика та механізм її реалізації. Київ: Наукова думка, 2003. 503 с.
4. Варналій З. С., Мокій А. І., Новікова О. Ф., Романюк О. Ф., Романюк С. А. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку: монографія. Київ: Знання України, 2005. 498 с.
5. Кизим Н. А., Узунов В. В. Программно-целевой подход к государственному управлению социальной напряженностью в регионах страны: монографія. Харьков: ИД «ИНЖЭК», 2007. 204 с.
6. Кизим Н. А., Раевнева Е. В., Бобкова А. Ю. Неравномерность регионального развития в Украине: теоретико-методические основы и инструментарий оценки: монографія. Харьков: ФЛП Либуркина Л. М.; ИД «ИНЖЭК», 2011. 200 с.
7. Региональная политика стран ЕС/отв. ред. А. В. Кузнецов. М.: ИМЭМО РАН, 2009. 230 с.
8. Регіональна політика: правове регулювання. Світовий та український досвід/за заг. ред. А. Ткачука. Київ: Леста, 2011. 260 с.
9. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України/[О. Бориславська, І. Заверуха, Е. Захарченко та ін.]; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO. Київ: ТОВ «Софія». 2012. 128 с.
10. Ярошенко І. В., Семигуліна І. Б. Проблемні питання реалізації реформи децентралізації влади в Україні. *Проблеми економіки*. 2015. № 4. С. 177–187.
11. Ярошенко І. В., Семигуліна І. Б. Реалізація реформи децентралізації в Україні: актуальні питання модернізації системи публічного управління. *Проблеми економіки*. 2016. № 2. С. 67–73.
12. Ярошенко І. В., Семигуліна І. Б. Трансформація системи публічного управління в Україні: моніторинг і аналіз реалізації реформи децентралізації влади. *Бізнес Інформ*. 2016. № 11. С. 98–104.
13. Sarwant Singh. Smart Cities -- A \$1.5 Trillion Market Opportunity // Forbes. URL: <http://www.forbes.com/sites/sarwantsingh/2014/06/19/smart-cities-a-1-5-trillion-market-opportunity/#456cb93c7ef9>

14. Cities of Tomorrow. Challenges, Vision, ways forward/ European Commission // Regional Policy. URL: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/citiesoftomorrow/citiesoftomorrow_final.pdf

15. Cities - key for Europe // Market Place of the European Innovation Partnership on Smart Cities and Communities. URL: https://eu-smartcities.eu/about/european_context

16. Europe 2020. A European Strategy for smart, sustainable and inclusive growth // European Commission. URL: <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf>

17. Results of the Public Consultation on the Key Features of An EU Urban Agenda // European Commission. URL: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/consultation/urb_agenda/pdf/swd_2015.pdf

18. The smart city model // European Smart Cities. URL: <http://www.smart-cities.eu/index.php?cid=2&ver=4>

19. Large European cities. Version 4.0 (2015) // European Smart Cities. URL: <http://www.smart-cities.eu/index.php?cid=-1&ver=4>

20. Smart Cities and Communities. The European Innovation Partnership on Smart Cities and Communities // European Commission. URL: <http://ec.europa.eu/eip/smartcities/>

21. Strategic Implementation Plan of the European Innovation Partnership for Smart Cities and Communities // European Commission. URL: http://ec.europa.eu/eip/smartcities/files/sip_final_en.pdf

22. Operational Implementation Plan of the European Innovation Partnership for Smart Cities and Communities: First Public Draft // European Commission. URL: http://ec.europa.eu/eip/smartcities/files/operational-implementation-plan-oip-v2_en.pdf

23. Mapping Smart Cities in EU // European Parliament's Committee on Industry, Research and Energy. URL: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/Join/2014/507480/IPOL-ITRE_ET\(2014\)507480_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/Join/2014/507480/IPOL-ITRE_ET(2014)507480_EN.pdf)

REFERENCES

Boryslavska, O. et al. *Detsentralizatsiia publichnoi vlady: dosvid yevropeiskykh krain ta perspektyvy Ukrainy* [Decentralization of public power: European experience and prospects of Ukraine]. Kyiv: Sofia, 2012.

"Cities of Tomorrow. Challenges, Vision, ways forward" Regional Policy. http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/citiesoftomorrow/citiesoftomorrow_final.pdf

"Cities - key for Europe" Market Place of the European Innovation Partnership on Smart Cities and Communities. https://eu-smartcities.eu/about/european_context

Dolishnii, M. I. *Rehionalna polityka na rubezhi XX-XXI stolit: novi priorityty* [Regional policy at the turn of XX-XXI centuries: new priorities]. Kyiv: Naukova dumka, 2006.

Derzhavna rehionalna polityka Ukrainy: osoblyvosti ta stratehichni priorityty [State regional policy of Ukraine: peculiarities and strategic priorities]. Kyiv: NISD, 2007.

Dolishnii, M., Zlupko, S., and Pysarenko, S. *Rehionalna polityka ta mekhanizm yii realizatsii* [Regional policy and mechanism for its implementation]. Kyiv: Naukova dumka, 2003.

"Europe 2020. A European Strategy for smart, sustainable and inclusive growth" European Commission. <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf>

Kizim, N. A., and Uzunov, V. V. *Programmno-tselevoy podkhod k gosudarstvennomu upravleniyu sotsialnoy napryazhennosti v regionakh strany* [Program and target approach to public management of social tension in the regions of the country]. Kharkiv: INZHEK, 2007.

Kizim, N. A., Raievska, Ye. V., and Bobkova, A. Yu. *Neravnomenost regionalnogo razvitiya v Ukraine: teoretiko-metodicheskiye osnovy i instrumentariy otsenki* [The uneven regional development in Ukraine: theoretical and methodological foundations and tools of assessment]. Kharkiv: FLP Liburkina L. M.; INZHEK, 2011.

"Large European cities. Version 4.0 (2015)" European Smart Cities. <http://www.smart-cities.eu/index.php?cid=-1&ver=4>

"Mapping Smart Cities in EU" European Parliament's Committee on Industry, Research and Energy. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/Join/2014/507480/IPOL-ITRE_ET\(2014\)507480_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/Join/2014/507480/IPOL-ITRE_ET(2014)507480_EN.pdf)

"Operational Implementation Plan of the European Innovation Partnership for Smart Cities and Communities: First Public Draft" European Commission. http://ec.europa.eu/eip/smartcities/files/operational-implementation-plan-oip-v2_en.pdf

Rehionalna polityka: pravove rehuliuвання. Svitovyi ta ukrain-skyi dosvid [Regional policy: the legal regulation. World and Ukrainian experience]. Kyiv: Lesta, 2011.

Regionalnaya politika stran YeS [Regional policy of the EU]. Moscow: IMEMO RAN, 2009.

"Results of the Public Consultation on the Key Features of An EU Urban Agenda" European Commission. http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/consultation/urb_agenda/pdf/swd_2015.pdf

"Sarwant Singh. Smart Cities - A \$1.5 Trillion Market Opportunity" Forbes. <http://www.forbes.com/sites/sarwantsingh/2014/06/19/smart-cities-a-1-5-trillion-market-opportunity/#456cb93c7ef9>

"Smart Cities and Communities. The European Innovation Partnership on Smart Cities and Communities" European Commission. <http://ec.europa.eu/eip/smartcities/>

"Strategic Implementation Plan of the European Innovation Partnership for Smart Cities and Communities" European Commission. http://ec.europa.eu/eip/smartcities/files/sip_final_en.pdf

"The smart city model" European Smart Cities. <http://www.smart-cities.eu/index.php?cid=2&ver=4>

Varnalii, Z. S. et al. *Rehiony Ukrainy: problemy ta priorityty sotsialno-ekonomichnoho rozvytku* [Regions of Ukraine: problems and priorities of socio-economic development]. Kyiv: Znannia Ukrainy, 2005.

Yaroshenko, I. V., and Semyhulina, I. B. "Problemni pytannia realizatsii reformy detsentralizatsii vlady v Ukraini" [Problematic issues of implementation of the reform of decentralization of power in Ukraine]. *Problemy ekonomiky*, no. 4 (2015): 177-187.

Yaroshenko, I. V., and Semyhulina, I. B. "Transformatsiia systemy publichnoho upravlinnia v Ukraini: monitorynh i analiz realizatsii reformy detsentralizatsii vlady" [The transformation of the system of public administration in Ukraine: monitoring and analysis of implementation of the reform of power decentralization]. *Biznes Inform*, no. 11 (2016): 98-104.

Yaroshenko, I. V., and Semyhulina, I. B. "Realizatsiia reformy detsentralizatsii v Ukraini: aktualni pytannia modernizatsii systemy publichnoho upravlinnia" [The implementation of decentralization reform in Ukraine: topical issues of modernization of public administration system]. *Problemy ekonomiky*, no. 2 (2016): 67-73.